

В момента в София можем да видим две изложби, в опитите им да репрезентират женската вина. Двете са съвършено различни по мащаб и изразни средства, но кореспондират в намеренията си да „освободят“ съзнанието от вината като и дадат видимост. И е много добре, че това се случва в България, защото ми се струва, че тук, по тези ширини се шири една инерция да живеем в някакъв шизофреничен статус, мислейки, че много злини не ни засягат, че излизаме „цели“ и от най-тежките погроми срещу личността ни. Сякаш имаме двойници, на които се стоварва злото на света, а ние оставаме непокътнати. Това, разбира се, е невъзможно. И единственото, което ни сполетява е загубата на автентичност, загубата на „сърцевина“.

Наистина е изумително колко много си приличат по своята концепция изложбите на Ода Жон и Ния Пушкарова. И двете са художнички с достатъчно житейски опит, а и талант, за да могат да защитят визуално позициите си по дадената тема. И двете изложби са структурирани по подобен начин – експозиция и перформанс, като при едната той предхожда откриването, а при другата е след него.

Нека да разкажем с по няколко думи за двете изложби. Ода Жон и кураторката Надежда Джакова показват голяма експозиция в Националната галерия, с повече от 50 мащабни платна на художничката от различни периоди, обединени симптоматично под темата „Сърцевина“. Още първото впечатление приветства мащабите на платната, защото генерират сетивност, която иначе не би била постижима. Мащабът винаги трансцендира творбата. В тази си откъснатост тя придобива своя сакрален статут спрямо наблюдаващия. Тук сакралното ще има допълнителни импликации като онова, което остава недостъпно за съзерцание, контрол и осъзнаване, което отвежда към „Еротизмът“ на Жорж Батай. В своето култово съчинение Батай говори за близостта между жертвоприношението и еротизма, доколкото те се явяват прекъсване на обичайния ред, трансгресия на закона, когато животът и смъртта са в единство. Това е отключването на тайната за непрекъснатостта между тях, в което Батай вижда отвеждането на жертвата от състоянието на „индивидуална отделеност“ до „отсъствието на отделност“, в което тя принадлежи вече на безкрайността, на сакралното. Защо е необходима тази референция към Батай? Защото еротизмът в работите на Ода Жон се манифестира в режима на трансгресия на определени забрани, кореспондира с жертвопринасянето и неговите протагонисти: „Любовникът разрушава жената, която люби, в не по-малка степен, отколкото кръвопроливащият жертвоприносител разрушава погубвания човек или животно. Жената в ръцете на онзи, който връхлита върху и, бива лишавана от своето битие. Заедно с девствеността си, тя губи онази сигурна бариера, която я е правела непроницаема, отделяйки я от другия... Тя се разтваря за безличното насилие, което я залива отвън.“

Батай мисли жената като жертва от една страна, от друга вижда в това насилие възможност - влизане в непрекъснатостта. Но в еротичното жената не умира. В нея остава „сърцевина“, вътрешен опит, отделящ я от непрекъснатостта. Този вътрешен опит е субективен и се преобразява в архетипна вина за това, че остава отсам. Въпреки докосването до сакралната безкрайност, тя е тук, в живота, като отделено битие в природата, на която принадлежи. Вътрешният опит е субективен от гледна точка на обективността, която е отвъд него като коректив. Ето защо, можем да кажем, че сюрреалистичните, на пръв поглед еkleктични съположения на романтични природни пейзажи като фон за безформена плът има своите референции в съполагането на външния и вътрешен опит – „безличното пълнокръвие на живота“ и „вътрешното насилие на съществуването, като изтичане на кръвта и избликуване навън на органите“ (Батай). В работите на Ода Жон тези безформени тела са врязани в една среда, спрямо която те са част и нещо друго същевременно. Очевидна е по-скоро не еkleктика, а диалектика на вътрешно и външно, форма и безформеност, крайно и безкрайно, сакрално и профанно. „Сърцевина“ е ключ към изложбата, но и деконструиращ своите позитивни конотации код, доколкото опитът да се визуализира, да се изложи на показ е много противоречив и провокативен. Въпросът е кое ме нормализира, коя е нормата и чий опит ме завръщат към моята автентичност и свободата ми?

Продължение на експозицията на Ода Жон е пърформансът без име, идеята на който е, че женска плът е изложена за консумация, за изяждане, което може да бъде сакрално действие в определени общества, но над което властват социални норми, забрани. И това, поднесено по този начин, с месо и колбаси върху изваяни от гипс женски фигури, обекти на желанието, с конотации на предоставяна, предложена за консумация плът отново препраща към Батай.

В същото време тези норми не регламентират начина, по който се възприема женската плът и дали не се обективира жената до пол и плът.

Другата изложба - на Ния Пушкарлова „Art with working hours” е също много провокативна. Художничката е заложила на своя стил да е концептуална и интерактивна в изразните средства. Още темата, която всъщност е работната тема на отвореното ателие, ни среща с опита да се нормализира и регламентира правенето на изкуство, творенето, което по своята иманентност би трябвало да трансгресира всякакви граници, особено в съвременното изкуство. Това е перформативната част на изложбата, когато Ния Пушкарлова създава творби в присъствието на събеседници в рамките на работното време на галерията. Работното време е рамка, цикъл. Женската природа е обвързана с цикличността, дори женското творчество може би е подвластно на някакъв ирационален ритъм. Но тук се срещаме по-скоро с негативните конотации: очакванията към жената, контролът, който се упражнява по отношение на личното и време и пространство, което има външни, а не иманентни нормализиращи фактори. Съществува опитът да се говори за изкуството създадено от жена спрямо външни както на самата нея, така и на изкуството решетки.

И така: Нека да видим травмата - ни казва Ния Пушкарлова. Да и посветим време и и да я направим сетивна и видима, защото тя “лежи дълбоко в ума на всяка една жена” /Ния Пушкарлова/: “Каж ми какво виждаш” е книжка с текстове, които съпътстват експозицията. Тук се отдалечаваме от Батай, за разлика от рецепцията на Ода Жон, но вината е едновременно тук и сега, тя е и архетипна. Концептуалната рамка от текстове подготвя рецепцията на визуалните обекти. Текстовете са случки от живота на художничката, утаени в паметта и сетивата като „смътното в мен“ / “in the back of my mind”/. То е рана, прорез, накърненост, епитом и се преживява като вина през наивната представа на детето-момиче за целостта. Вината е визуално репрезентирана от обекта „Килим от косите и“, от картините с разлятото мляко и млечния път. Последните два образа са в своеобразна дихотомия, доколкото между тях стоят времето и мащабът. Личната /женска/ вина има своя огледален образ в дълбоките митологични пластове, в космогонията и първородния грях, което донякъде релативизира нейната смазваща мощ.

И тук, при Ния Пушкарлова, както при Ода Жон се срещаме с комплекса травма, норма, вина и търсенето на собствен инструмент, през визуалното изкуство да ги направим видими и да се справим с тях.

Валентина Маринова